

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' september 2004, 24e jaargang nr. 3

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' september 2004, 24e jaargang nr.3

Bij de voorpagina:

1957. Levensmiddelenwinkel van de familie Caelen aan de Rijksweg te Rijckholt.

V.l.n.r. Corry Caelen, Maria Caelen, ?, Ton Mertz, Jan Mertz, Corry Schrijnemaekers (Mertz).

Titelpagina:

Hetzelfde pand nu, Rijksweg 203, bewoond door de familie Prikken-Caelen.

Voorwoord redactie

Het was een fantastische herfst...voor juli en augustus. Na enkele mooie weken was het de afgelopen maanden flink "bugele". Maar niet getreurd. Met een beetje geluk treffen we elkaar in november of zo in het buitenbad in Eijsden. Nu ik het toch over bugele heb; wist u dat in ons dorp een heuse "bugelbaon" ligt? Helaas wordt deze baan niet meer heel intensief gebruikt. In de beginjaren werden er op woensdagavond, onder het genot van een natje, fanatieke duels uitgevochten. Wellicht een suggestie om in het voorjaar (dat wordt dan december/januari) de draad weer op te pakken.

Grueles feliciteert Jo Purnot van de sectie Historie met zijn welverdiende koninklijke onderscheiding voor zijn jarenlange inzet voor onder meer Grueles en de Keerder Kring.

Wist u trouwens dat kinderen die thuis dialect spreken op school beter in taal presteren, dan kinderen die thuis "Nederlands" spreken met hun (nota bene) dialectsprekende ouders. Lange tijd zijn er discussies omtrent dit onderwerp gevoerd, maar na een onderzoek aan de Universiteit van Nijmegen weten we het zeker. Een soortgelijk onderzoek wees uit dat leerlingen uit het zuiden des lands op school gemiddeld überhaupt beter presteren dan de rest van het land. Het is maar dat u het weet.

Weet u de echte naam van "De Witte vaan Fréns" nog? Zo ja: chapeau! Zo nee; u leest het in "Kên d'r hön nog". Verder in deze editie de vertrouwde rubrieken.

Uiteraard wens ik u veel leesplezier en "ammezeert uch op de muülekes!"

Maarten (van Zjaak va Jôp)

Lêtterkeslêid

Ejndelik, ejndelik ês de groeten däog dan dao. Vol sjpanning haw ich mich de lêsten däog van de groete vekaansie doêrvervêild. Me zusterke kôs mich op 't lêste waol vrête, wat 't daan ouch perbeerde. Z'n tan sjoen nog ien m'nne erm.

Meh ejndelik gèit 't daan gebëure. Ejndelik gaon ich de magie vaan lêtterkes zelf oontdêkke.

D'n onderhavve kilometer dè ich nao sjaol môet loupe daans ich eweg. Viéfértighonderd huppelkes.

Dao zit ich daan. Ien de middelste ry, op de twiede baank.

Leenks vuuraon sjtèit de lêssener van de juffrouw en daonêve hynk e groet zjwert bord dat ste kêns touwklappe. Boeven 't bord hange gekleurde pläote. Rés ês de dêur en ater ien de klas sjtèit 'n kas, voûl mêt beukskes en sjrifkes. 'Ie 't jaor om ês môet die kas gaans lèg ziên', zèt de juffrouw. Ze klap ien hêur han en vuur goen réchop zitte mêt de erm uûverên.

Ich zit vèrdig vuur 't groet woonder te ondergoen. Twie blèdsjes, èint mêt lêtterkes en èi uûvertrêkvél ligke vuur mich. De ruûk vaan veunkelnoûw viêsgesjliêpe potloejer krup wie langs e lödderke m'n naos ien en nêstelt zich dao vuur altiéd. Vuur altiéd.

Myng ieste sjriêflês gèit begênne.

Meh huelp, wat vèlt dat tienge! M'n blèdsjes sjûiven ekerskier vanên aof, ich dûi te hêl op m'nne potloed en prik luûkskes ien 't uûvertrêkvél en tot uûvermaat van raamp brik m'nne potloedpeunt aof! 'Krak!' kleenk 't hêl doer de klas. Versjrik loor ich nao de juffrouw. Ze weenk mich nao vëur. Zoe sjtel wie e mûiske laot ich mich oet de baank sjjévele en loûp nao de lêssener. Ze ês gelökkig neet giftig, ich maog zelfs m'nne potloed zelf sjliêpe aon dat bleenkend apperaat dat op hêure lêssener sjtèit. Weer op m'n plaots loor ich sjtiêkem nao me buurmèidske. Dat hêt al 'nne gaanse rêigel aof! Iéfertig begên ich obbenoûts mêt 't peuntsje van m'n toung tösje m'n tan. Iéngesjpanne wêrk ich doer tot de juffrouw zèt

tot v'r môtte oetsjeje. Mêt 'nne depe zöch lek ich m'nne potloed neer. Iénens huur ich e vaals léchske. Vuurzichtig loor ich nao me buurmèidske meh dat zit gewoen vuur zich oet te lore. Meh ich huur 't léchske weer! 't Liék waol es of 't vaan me blèd...En daan zeen ich 't...alle lêtterkes op me blèdsje sjoen sjôts en sjêif! En 't ziên ouch nog neet de lêtterkes dy ich môs uûvertrêkke. Gaans verpôpzak bliêf ich nao me blèdsje lore: wat heb ich dao vuur raar tèikes neergezat? Ich loor nao de gekleurde pläote boeven 't bord om te ziên of dao ouch van die raar tèikes sjoen.

Meh ich kênen ze neet mie ziên, ze hange achter mèilkgliôs. M'n oûge dwaole angstig nao de juffrouw. Sjtief réchop zit ze dao mêt de breel op 't peunsje vaan hêur naos. Noé huur ich me buurmèidske waol gemejn laachte. Giftig loor ich ziêne kaant en zek hiel kattig: 'Pokkekeend!' (want 't hêt de wäoterpokke gehad, dat zuuste nog!) meh de baank is lèg! Ich driej mich om. Ouch gèine mie, de gaanse klas ês lèg! Versjrik

driej ich mich truk en loor nao de juffroûw. Dy ês oûch eweg!
Wie kënt dat noé?

Ich heb de bel neet hure goën, ich heb de juffroûw neet hure klappe, v'r
hebbe neet gebèjd. Ich wêl opsjoën en nao de dëur loûpe meh ich zit
vas. M'n veuj zitte vasgelymp aon de voteplaank, me rôkske plak aon de
baank. Ich begên te drieje, nao leenks, nao rés. Dao sjëurt get. Oei, oei,
me rôkske. Es mam dat zuút...

Ich kry bang.

'Mam!' sjriew ich.

Meh mié sjriewe kleenk zoe hoël, zoe akelig tot ich middeniën sjtop!
Räozelenterre loor ich roond, de groete mör, d'n hoege plefoûng, 't groet
bord, dreigend zjwert oétgeklap vëur ién de klas. De deur mèt boëveniën
mèilkgloaze ruútsjes oe ich neet doërheen kên lore en de roéte dy zoe
hoeg zitte tot ich eleng mer de tupkes van de bûim kên zien. Zoe groet,
zoe lèg. Ich wêl weer op mam rope meh m'n kèl zit toûw van d'n
aambras. Traone dröppele oét m'n oûge en valle mêt 'nne zachte plôf op
de baank.

Daan wör ich wakker. Goddaank!

Maria Scheres

Illustratie: Piet Orbons

De dich

Kuüningmèijsjtêke 2004. Koningin Gina en sergeant-majoor Sjêl Huveners.

Kuüning

't Ês bekaans neet te gelueve
dat noé al vuur de veerde kier
ién eur femiélie de voëgel vêlt
vuur mich ês dat 'n groete ier.

Ién "Woonderwäoter van Riésebérg"
wäor vuur al 'ns biëëin
en noé opnoûw eur kuüingên te ziën,
dat gèit mich doér mérg en bèin.

Gruutsj been ich te maoge memorere,
't ês liéje veerenviertig jaor,
dat myng ma, zoe wie ich op dis plaats,
kuüingên van eure noonk Zjir wäor.

Oüch wêl ich nog éffe ömsjriëve,
dizze Peenksmaondig, ién 't tèike van 't miljeu.
't Wäor öm hoondervél van te kriége,
"Dao sjeet ich neet op", reep diér, "parbleu!"

Ién de ziëvenden hiémel wäor ich,
dat diér 't toch heb gedoën,
aanders haw ich hûi
hié neet kênne sjtoën.

Gên wêl ich oüch bedaanke,
de sjöttery, tamboers en hermenie.
Ze wäore neet meuj te kriége,
zoe get zuús te zélde mie.

Ekerèin hèt mêt gedoën, aad en joonk,
zoe wie d'r zeet
öm van dis Groete Broonk get sjoens te mäoke,
ömdat diér ôzze kuüning beet.

Mêt myng hofdames been ich vuur uch roond gewès,
ze hebbe gewèrk wie e pèrd.
Zoe heb ich vuur 'n gaanse gemejnsjap
'nne kedoo mêtbraach, dè ês uch ziëker wèrd.

Vuur goën noé nao de koffietaofel,
dy oétnudigend sjtèit te weenke,
sjoen geseerd, mêt blomme en vlaoj,
daonao zal vuur nog dèk aon uch
en dizze Groete Broonk deenke.

Lang leve de Kuüning!

Lang leve de Sjöttery!

Tekst: Elise van Caldenborgh.
Foto: Frits Eerlingen.

Van aal en nog get

Mijn bezoek aan Gronsveld op Pinstermaandag en tijdens de Grote Bronk

Na mijn eerste bezoek aan Gronsveld in 2002 ontving ik het vorige jaar van de schutterij de uitnodiging om in 2004 het vogelschieten en de daaropvolgende Grote Bronk mee te maken. Natuurlijk heb ik toen geprobeerd mij een voorstelling te maken van een feest, dat om de vier jaar wordt gevierd en dat voor Gronsveld en Rijckholt zonder meer het belangrijkste en grootste feest is.

Ik wist natuurlijk wel dat de schutterij door Justus Maximilaan van Bronckhorst in de 17^e eeuw was gesticht en dat de Grote Bronk met de Sacramentsprocessie en de gebruiken op Bronkmaandag bestaan uit een mengeling van kerkelijke en wereldlijke feesten en dat de traditie met het bijbehorend ceremonieel al honderden jaren in ere worden gehouden. Maar nu er enkele maanden zijn verstreken, wil ik graag in het kort

Hans Kengen met Hans Veit Graf zu Toerring Jettenbach.

weergeven welke indruk de gebeurtenissen op mij hebben gemaakt. Natuurlijk was het zeer bijzonder om eerst het schut maken te ondergaan door het drinken van bier uit de beker die een van mijn voorvaderen eens aan de schutterij schonk en daarna, na voorlezing van het reglement dat

Paol hoûwe (voor mij als bouseigenaar geen onbekend werk).

ook nog uit de tijd van de Toerrings stamt, het eerste ereschot te mogen lossen. De opeenvolgende gebeurtenissen lieten even zovele indrukken bij mij achter: de huldiging van de koning, het uitgeven van een 'plaots' in de schutterij, en daarna, veertien dagen later, de processie, de schutten-

mis, de zegening van de graven, het 'paol hoûwe' (voor mij als bouseigenaar geen onbekend werk), etc.

Maar ik wil hier geen opsomming geven van het verloop der feestelijkheden die iedereen in Gronsveld wel kent. Wat mij het meest versteld deed staan, was het feit dat in deze tegenwoordige tijd een dergelijk historisch feest een hele gemeenschap zo bij elkaar kan brengen. Ik had dat niet voor mogelijk gehouden. Het feest steekt zodanig in elkaar, dat het alleen maar door samenwerking van alle inwoners vorm krijgt en dat het ook in gezamenlijkheid wordt 'opgevoerd'. Dat blijkt alleen al uit de hoge kosten, die immers door de totaliteit van de inwoners van Gronsveld en Rijckholt worden gedragen. Tijdens deze dagen stond ieder huis eigenlijk open en ik had het gevoel bij ieder gezin te zijn uitgenodigd of op zijn minst welkom te zijn. Was ik op alle uitnodigingen ingegaan, die ik in deze dagen van Gronsveldse families ontving, dan was ik waarschijnlijk nog steeds niet thuis en zou ik met 'Kaffee trinken und Kuchen essen' inmiddels flink zijn aangekomen. Maar veel belangrijker was de hartelijkheid en vanzelfsprekendheid, waarmee ik werd ontvangen en aangesproken, alsof ik eigenlijk een oude bekende of buurman was. Dit heeft de meeste indruk op mij gemaakt, ook al omdat ik iets dergelijks zo nog nooit had meegemaakt.

Hoewel ik me van te voren een bepaald idee van het feest had gevormd, heeft de werkelijkheid mijn voorstellingsvermogen ver overtroffen. De dubbele reis naar Gronsveld was de moeite meer dan waard. Daarom wil ik alle betrokkenen, die mij voor deze feestelijkheden hebben uitgenodigd, van harte bedanken. In die dank wil ik graag alle Gronsveldenaren betrekken die mij thuis uitnodigden, of ik daar nu gevolg aan kon geven of niet. Reeds nu verheug ik mij erop om in ieder geval over vier jaar er als schut weer bij te zijn.

Hans Veit Graf zu Toerring Jettenbach

Vertaling: Jacques van Rensch

Foto's: Richard Hanssen

Een Belgisch avontuur, Gronsveld en Rijckholt 1830-1839

Burgers van een nieuwe staat

Op Kerstavond van het jaar 1830 trok een ordeloze troep soldaten vanuit het zuiden Gronsveld binnen. Het waren Belgische vrijwilligers die kwamen helpen bij de belegering van Maastricht, dat nog verdedigd werd door een sterk Nederlands garnizoen. De aanleiding was dat Nederland de Schelde had afgesloten en, ondanks een wapenstilstand en internationale druk, daaraan geen einde leek te willen maken. Voor Gronsveld en Eckelrade was dat vrijwilligerscorps, "la Victorieuse", een plaag omdat het hier acht maanden lang in herbergen, huizen en boerderijen ingekwartierd bleef en van de bewoners voedsel, drank, paarden, karren, enz. vorderde. Geld had het Belgische leger aanvankelijk niet. In het gunstigste geval kregen de benadeelden een bonnetje van een officier, dat later recht op een vergoeding zou moeten geven. Ook was er sprake van ernstige vernielingen, overlast en excessen. Burgemeester Van den Boorn probeerde de zaken zoveel mogelijk in goede banen te leiden en de lasten te verdelen. Jaren later werd inderdaad alsnog enige schadevergoeding betaald. Tot frustratie van Van den Boorn eisten toen ook sommige inwoners van Heugem aanvullende betaling voor verleende diensten, hoewel de vrijwilligers daar maar 16 dagen hadden verbleven. Midden januari 1831 trokken de Belgen zich namelijk weer tot op zekere afstand van de vesting Maastricht terug, nadat Nederland had toegezegd de vaart op de Schelde weer te zullen vrijgeven. Rond 1838 was Van den Boorn tegen zijn zin nog in een uiterst onplezierig dispuut met de Belgische overheid en de Heugemers over de declaraties verwickeld. De exacte toedracht van vorderingen en betalingen was niet meer te achterhalen, de regels waren onduidelijk en de burgemeester moest het ontgelden.

In 1830 hoorden Gronsveld en Rijckholt al 15 jaar bij het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden van Willem I. Deze nieuwe staat die de Noor-

delijke en de Zuidelijke Nederlanden inclusief Luxemburg verenigde, was gecreëerd door het Congres van Wenen, na de definitieve nederlaag van Napoleon. Gronsveldenaren van in de twintig konden zich het Franse bestuur over het departement Nedermaas nog goed herinneren. Wie ouder dan veertig jaar was moet zelfs nog herinneringen hebben gehad aan het zelfstandige graafschap Gronsveld en de baronie Rijckholt. Het Nederlanderschap zal in die tijd voor de mensen in onze streek niet al te veel hebben betekend: de horizon van het leven was het eigen dorp en de onmiddellijke omgeving daarvan. Ook voor de stedelijke elites en de adel in de zuidelijke provincies was het moeilijk wennen geweest in het nieuwe staatsverband, dat gedomineerd werd door het Hollandse, protestante en conservatieve Noorden. De koning had een autocratische en op eenheid gerichte regeerstijl. Toch was het bestuur van Willem I in economisch opzicht succesvol en vulden het handeldrijvende Noorden en het industriële Zuiden elkaar goed aan. Het Zuiden was echter katholiek, cultureel op Frankrijk gericht en daarmee ook relatief modern en liberaal. Het gemis aan vrijheden leidde er op den duur tot voorzichtige protesten. Vooral de beperkingen voor de katholieke religie, van het gebruik van het Frans en van de persvrijheid werden in verschillende kringen in het Zuiden als kwetsende inmenging ervaren. Dat leidde in de periode 1828-1830 tot een groeiende ontevredenheid, politieke protesten en petitieën en ten slotte in augustus 1830 tot openlijk oproer. Dit begon in Brussel, eerst nog met onduidelijke doelen, maar breidde zich snel uit tot alle delen van de Zuidelijke Nederlanden en met steeds verdergaande eisen. Door weifelend en halfslachtig optreden van de regering en van militaire commandanten liep de situatie volledig uit de hand. Een "Provisioneel Gouvernement van België" riep daarop eind september 1830 de volledige afscheiding van het Zuiden uit. Weinigen in het Zuiden hadden daar op gerekend en lang niet iedereen was het daar mee eens. Koning Willem I deed nu alles om zijn rijk te behouden, maar verloor verder de greep op de situatie toen andere landen zich ermee gingen bemoeien.

Ook de huidige Nederlandse provincie Limburg, die vanwege haar afwijkende voorgeschiedenis tot de Zuidelijke Nederlanden werd gerekend, sloot zich in de zomermaanden van 1830 in meerderheid bij de protesten en het oproer aan. Doel waren hervormingen en niet zozeer afscheiding. Maar toen de afscheiding zich in België consolideerde lag de keuze voor het Zuiden voor de hand. Resten van het Nederlandse leger in Limburg vielen door desertie uiteen. Alleen in de vesting Maastricht en St.-Pieter

kon het 5e Groot Militair Commando onder leiding van generaal Dibbets met enige moeite het Nederlandse gezag handhaven. Venlo, de andere grote vestingstad in Limburg, viel in november 1830 in handen van een Belgisch Maaslegertje dat aangevoerd werd door de overgelopen generaal Daine. Een menigte inwoners had zich meester gemaakt van de wapens van de burgerwacht en twee stadspoorten opengezet. Het Voorlopig Bewind in Brussel benoemde al in oktober 1830 nieuwe provinciebesturen en arrondissementscommissarissen. Vanwege de Nederlandse bezetting van Maastricht werd de provincie Limburg "tijdelijk" vanuit Hasselt bestuurd door Gouverneur Baron de Loë de Mheer, van wie nazaten nog kasteel Mheer bewonen. De arrondissementscommissaris van Maastricht zetelde voorlopig in Tongeren. Hij kon echter maar moeilijk contact onderhouden met het deel van zijn district op de rechter Maasoever, omdat het Nederlands garnizoen de enige Maasbrug in Maastricht blokkeerde. Daarom werd begin 1831 van dit gebied (het huidige Nederlands Zuid-Limburg) een apart arrondissement "Maastricht rechter Maasoever" gemaakt. Commissaris werd Lodewijk Alexander van de Weijer, een Vlaming die eerder had gewerkt bij het Nederlandse provinciebestuur in Maastricht. Hij vestigde zijn kantoor in Valkenburg. De gemeenten Gronsveld en Rijckholt ressorteerden van toen af onder dit arrondissement.

Eind oktober 1830 was de revolutie ook definitief in Gronsveld en Rijckholt doorgedrongen toen de "voornaamsten" van deze gemeenten gevolg gaven aan het "Besluit van de Comité Central van het Provisioneel Gouvernement van België wegens de zamenstelling van gemeentebesturen, volgens de beginsels eener Revolutie geheel populaire in haaren oorsprong en doel". De notabelen waren degenen die tenminste 10 gulden belasting per jaar betaalden, alsmede enkele beoefenaars van vrije beroepen. In de gemeente Gronsveld (destijds bestaande uit de dorpen Gronsveld en Heugem, een deel van Eckelrade en het gehucht Honthem) waren dit 58 van de circa 1400 inwoners. In Rijckholt ging het om 6 van de ongeveer 200 inwoners, reden waarom de norm werd opgerekt tot de 25 meestbetalenden. Revolutionair was inderdaad dat deze notabelen zelf een nieuw gemeentebestuur van burgemeester, assessoren (wethouders) en gemeenteraadsleden konden kiezen. Voordien, ook in de Franse tijd, waren die steeds benoemd, door de koning of het lands- of provinciebestuur. Christiaan van den Boorn, welgesteld landbouwer uit Gronsveld en onder het Nederlands bewind al benoemd

burgemeester en gemeentesecretaris van zowel Gronsveld als Rijckholt, werd in beide gemeenten als zodanig bevestigd. Wel traden er wisselingen op bij de assessoren en de raadsleden. Op 13 en 16 november 1830 ondertekenden de nieuwe gemeentebesturen van Rijckholt en van Gronsveld ten slotte een formele "Akte van adhesie aan het provisioneel gouvernement van België". Ze waren daarmee aan de late kant, omdat beide gemeenten eerst nadere inlichtingen hadden gevraagd bij de nieuwe Belgische arrondissementscommissaris, op dat moment nog in Tongeren.

De blijkbare aarzeling van Gronsveld en Rijckholt is begrijpelijk, omdat eind 1830 de politieke en militaire situatie in de Zuidelijke Nederlanden nog lang niet duidelijk was. Vanaf medio november 1830 waren Belgische vrijwilligerstroepen in praktisch de hele provincie actief, tot in Mook toe. Vanuit de vesting Maastricht probeerden Nederlandse militaire patrouilles nog de omgeving onder controle te houden. Ze trokken zich daarbij weinig aan van de Belgische vrijwilligers. De Maastrichtse garnizoenscommandant verbood de omliggende gemeenten, ook Gronsveld en Rijckholt, zich met de Belgen in te laten, maar deze gingen daar niet op in. Het zwakke en slecht georganiseerde Belgische leger was op zijn beurt niet in staat Maastricht effectief te belegeren en beperkte zich tot het "observeren" van de stad. Wel werd een douane-ring om de stad gelegd, om de bevoorrading van Maastricht te controleren en te bemoeilijken. De stad werd echter niet geheel van de omgeving afgesloten. Handel bleef mogelijk en de boeren van Gronsveld en Rijckholt verkochten nog steeds hun waren op de markten van Maastricht.

In korte tijd reorganiseerden de leiders van het opstandige België hun nieuwe staat, waarbij meer vrijheden op het gebied van bestuur, godsdienst, taal en onderwijs voorop stonden. De grote mogendheden van die tijd, Groot-Brittannië, Frankrijk, Pruisen, Oostenrijk en Rusland, met hun tegenstrijdige belangen, waren gedwongen bemiddelend op te treden. Zij stelden begin 1831 na een maandenlange diplomatieke conferentie in Londen een voorlopige scheidingsregeling voor. Deze hield onder andere in dat de van oudsher Nederlandse gebieden in Limburg aan Willem I zouden worden teruggegeven (daar hoorden Gronsveld en Rijckholt dus niet bij). Door ruil van gebieden tussen Nederland en België konden dan meer aaneengesloten territoria bereikt worden. Met pijn, en onder protest van de Limburgers, stemde België hiermee tenslotte in, maar Nederland wees de voorwaarden af.

De Belgen voorzagen zich inmiddels in juli 1831 van een nieuwe koning, Leopold I. Getergd rukte Willem I tijdens de Tiendaagse Veldtocht in augustus 1831 nog éénmaal kortstondig maar met militair succes richting Brussel op. Zuid-Limburg werd in staat van verdediging gebracht. De Belgische leiding vreesde een uitval van het garnizoen van Maastricht en de komst van hulptroepen uit het nabije Pruisen, dat op de hand van de Nederlanders was. Ook de burgerwacht zou worden bewapend en kreeg geweren en munitie aangeleverd. De hele partij geweren bleek echter dermate wrak dat er niets mee aan te vangen was. Ze werd begraven in een tuin in Valkenburg, waar ze nu misschien nog ligt. Plannen van de arrondissementscommissaris om nu eindelijk Maastricht met vereende krachten van het Belgische vrijwilligersleger en de burgerwacht van de omliggende dorpen tot overgave te dwingen, strandden op gebrek aan middelen en enthousiasme bij de Belgische generaals. Het waren Franse troepen die de Belgen te hulp kwamen en Willem I dwongen zijn leger weer naar het noorden terug te trekken. In die relatieve rust werden eind 1831 ook het Belgische leger en de gendarmerie bijna geheel uit Zuid-Limburg teruggetrokken, waardoor Hollandse patrouilles vanuit Maastricht, spionnen, en bendes dieven en bedelaars jarenlang vrij spel hadden. Willem I bereikte met zijn veldtocht dat de mogendheden hun scheidingsregeling bijstelden. Nederland kreeg nu, naast Maastricht, al het gebied in Limburg ten oosten van de Maas en ten noorden van Maasbracht toegewezen. Willem I bleef de regeling echter afwijzen. Er was nu een politieke en militaire impasse die tot gevolg had dat negen jaren lang, tot de zomer van 1839, heel Limburg vanuit België werd bestuurd, terwijl vanaf het begin duidelijk was dat een groot deel van de provincie naar Nederland zou moeten terugkeren.

Het leven in twee Belgische dorpen

Gronsveld en Rijckholt (toen meestal Gronsfeld en Rijckhold geschreven) waren in de jaren dertig van de 19e eeuw kleine, niet erg welvarende plattelandsgemeenten waar weinig schokkends gebeurde. Gronsveld telde ongeveer 1400 inwoners, waarvan rond 800 in 117 huizen in het dorp Gronsveld zelf. Rijckholt had ca. 200 inwoners en 36 huizen. Door het verbreken van verbindingen en het wegvallen van afzetmarkten ging het economisch niet goed in deze streken. Het jaarverslag over 1838 van de gemeente Gronsveld vermeldt: "De landbouwers lijden alhier last en moeilijkheden om rede dat men de arbeiders en dienstboden zeer

moeijelijk kan bekomen, eensdeels om dat veel jongelieden van hier in de provincie Luyk gaan wonen, om dat men aldaar grooter loon aen de dienstboden betaeld, anderen deels om dat er zich ook hier en daer bevinden die zich aen de smokkelarij overgeven. Men drijft hier geen handel." De smokkelaars ontweken de Belgische accijnzen en brachten vanuit de omliggende dorpen op grote schaal onder andere vee, graan, zout en suiker naar Maastricht. Vaak werd voorgewend dat de waren uit Pruisen kwamen, omdat van daaruit de handel op Maastricht nog zonder belasting was toegestaan. Een deel van de smokkelwaar werd vanuit Maastricht weer doorverkocht naar plaatsen in België, zodat de stad ook nog wat aan de handel verdiende. De smokkelarij kostte de Belgische staat zeer veel geld en corrupteerde de economie in de hele omgeving. Het Nederlandse garnizoen gaf actief bescherming aan de smokkelaars en intimideerde en ontregelde zoveel mogelijk de Belgische douane- en politiediensten die jacht op hen maakten.

In de gemeente Gronsveld golden 300 personen als behoeftig en in Rijckholt 15 à 20. De gemeentelijke armbesturen lenigden de ergste nood, zo goed en zo kwaad als het ging. De overheden maakten een aarzelend begin met een sociale politiek. Scholen, artsen en vroedvrouwen werden gesubsidieerd om gratis hun diensten te verlenen aan arme inwoners. Inenting tegen pokken werd gepropageerd, maar was in de praktijk nog moeilijk te realiseren. Besmettelijke ziekten zoals cholera en tyfus kwamen nog regelmatig voor en maakten slachtoffers, maar er was een begin van preventieve maatregelen. Zo werden de burgers in 1832, toen cholera weer de kop opstak, verplicht hun huizen van binnen en van buiten te witten. Behoeftigen kregen de witkalk gratis verstrekt, alsmede vers stro om hun bedden te vernieuwen. Kwakzalvers en onbevoegde genezers boden, ondanks verboden en toelatingseisen, nog her en der hun diensten aan. Ook besmettelijke dierziekten vormden een hardnekkige plaag waar de weinige professionele dierenartsen nog niet veel tegen konden uitrichten; deze markt was vooral in handen van "ervaringsdeskundigen". Een ziekenhuis, behalve in het bezette Maastricht, was er in het arrondissement niet. Gronsveld had wel in 1838 in opdracht van de arrondissementscommissaris in de school annex gemeentehuis een kamer ingericht voor de "tijdelijke opsluyting en in verzekering bringing van gevaarlijke zinnelooze personen". Deze diende volgens de instructie te bevatten: "een ledikant, met strooizak matras, hoofdpeluw, een paar lakens, en twee wolle dekens, eene tafel, twee stoelen voor de wakers,

en eene waterkom met handdoek." De provincie was bereid "de helft der kosten van aankoop dier meubelen, welke van gemeenen aard zijn mogen" te dragen.

Gronsveld en Rijckholt waren, hoewel verschillende gemeentes, ook in 1830 al nauw verbonden. Rijckholt had, met zijn zeer klein grondgebied en gering inwonertal, veel moeite om aan al zijn verplichtingen als zelf-

standige gemeente te voldoen. Noodgedwongen werd daarom op verschillende terreinen samengewerkt met buurgemeente Gronsveld; ze deelden bijvoorbeeld kerk, pastoor en school. Daar moest wel voor worden betaald. Eind 1837 eiste de gemeente Gronsveld van Rijckholt na 15 jaar strijd nog steeds een evenredige bijdrage van 1/5 deel van de al in 1822 gemaakte kosten voor de pastorie, plus wettige interest. De gemeenten hielden in die tijd, en in België nog steeds, toezicht op de financiën van hun parochies (kerkfabrieken). Omdat Rijckholt slechts bereid bleek tot betaling van 500 van de gevraagde ongeveer 1500 franken, besloot de gemeenteraad van Gronsveld het geschil voor te leggen aan de Permanente Deputatie van de provincie in Hasselt. Daarbij verlangde hij dat "de gemeente Rijckholt niet alleen in de kosten van den aankoop en reparaties van het pastoraal huis, maer ook in alle andere kosten waartoe den godsdienst aanleiding heeft, en zal komen te geven, word genoodzaakt te dragen". De gemeenteraad van Rijckholt koos daarop eieren voor zijn geld en besloot dat "twee hectaren hakhoud, vijf ekke en vijf kerseboomen zullen moeten worden verkocht om te geraken aan de som die de gemeente Rijckholt aan die van Gronsveld is verschuld".

Aanvankelijk deelden Gronsveld en Rijckholt ook hun burgemeester en gemeentesecretaris, waarvoor in oktober 1830 in beide gemeentes Christiaan van den Boorn was herkozen. Ingevolge een Belgisch reglement van december van dat jaar was het echter niet meer mogelijk de functie van burgemeester en secretaris te combineren. De raad van Rijckholt besloot daarop een uitzondering aan te vragen omdat "in de gemeente Rijckholt volstrekt niemand en is, in staat om den burgemeesterspost of de functie van secretaris waar te nemen, weshalve de raad stellig vraagt van deze twee te willen vereenigen, en dat dezelve door de tegenwoordige burgemeester zullen worden bekleed". Omdat dit verzoek niet werd ingewilligd, werd in Rijckholt toch een andere burgemeester gekozen. Het werd Machiel Schrijnemaekers, die het overigens niet slecht schijnt te hebben gedaan, want hij bleef tot in de jaren veertig aan. In een rapport dat de arrondissementscommissaris in 1832 over de burgemeesters maakte wordt over hem gezegd dat hij een landbouwer van 36 jaar was, met een bescheiden inkomen, alleen "Vlaams" kende, dat de gemeentelijke administratie op een tamelijk bevredigende wijze werd bijgehouden, maar dat wat meer activiteit wenselijk was. In een brief van de commissaris aan de gouverneur van Limburg uit 1834 wordt de burgemeester van Rijckholt echter als een van de zes burgemeesters in het arrondissement genoemd die niet leesbaar konden schrijven.

Assessoren die dat niet konden waren er 32, waaronder één (van de twee) in Gronsveld en de beide wethouders van Rijckholt. In het jaarverslag van de commissaris over 1831 wordt echter lovend vermeld dat burgemeester Schrijnemaekers zich bij een brand in Rijckholt zo toegewijd had getoond dat hij er bijna bij was omgekomen.

Christiaan van den Boorn bleef intussen wel aan als burgemeester van Gronsveld en als secretaris van Rijckholt. Aannemelijk is dat daaruit wel eens belangenconflicten voortvloeiden, zoals bij het geschil over de betaling van de parochieactiviteiten. Hij woonde in het statige huis, tegenwoordig Rijksweg 4, aan de noordelijke toegang van Gronsveld. Zijn vader was de landbouwer en koster Joannes van den Boorn die hier, na een aanvankelijk wild leven, van 1785 tot 1795 het burgemeestersambt bekleedde. Zoon Christiaan had blijkbaar de capaciteiten van zijn vader geërfd, want ook hij werd in 1814, pas 28 jaar oud, tot burgemeester van Gronsveld benoemd. Hij volgde daarin Charles de Brien, kasteelheer en tevens burgemeester van Rijckholt, op. In 1830 nam hij ook die laatste post van De Brien over. Alsof het niet genoeg was, wilde hij ook nog trouwen met De Brien's dochter. De kasteelheer weigerde zijn toestemming, maar het huwelijk ging toch door. Uit deze verbintenis kwam nog een derde burgemeester Van den Boorn voort: Eugène, die het ambt bekleedde van 1883 tot 1913. Van Christiaan van den Boorn vermeldt het burgemeestersregister van 1832 dat hij een welgestelde landbouwer was, ook Frans kende (hij correspondeerde echter in het Nederlands), voldoende geschoold was, de gemeente vrij goed bestuurd, maar wel wat ijveriger zou kunnen zijn. Het kon blijkbaar ook slechter, want de arrondissementscommissaris klaagde in zijn rapporten dat bij de eerste burgemeestersverkiezingen ook totaal ongeschikte figuren aan de macht waren gekomen. Een aantal daarvan zou hij graag afzetten als hij daarvoor de wettelijke middelen had. Ook merkte hij in vertrouwelijke correspondentie op dat sommige burgemeesters weliswaar leesbaar konden schrijven, maar niet in staat waren tot een intelligent gesprek.

Andere belangrijke functionarissen in Gronsveld en Rijckholt waren de veldwachters. Aangezien er vanaf 1831 nauwelijks nog gendarmerie in het arrondissement aanwezig was, waren zij de enigen die nog de dagelijkse orde konden verzekeren. Belangrijke taken waren het in de gaten houden van rondzwervende vreemdelingen en het beschermen van de oogst tegen rovers. Zo werden de veldwachters van de dorpen om Maastricht samen met burgerwachten ingezet voor nachtpatrouilles tegen

plunderaars die de velden leegroofden en de buit naar Maastricht smokkelden. Er waren echter veel klachten over de prestaties van de Limburgse veldwachters, die al te vaak slecht opgeleid, lui, ongeïnteresseerd, te oud, aan de drank of langdurig ziek waren. Een van de redenen daarvoor was de slechte betaling, waardoor de functie meestal slechts een bijbaan was. Extra handicap voor de effectiviteit van de veldwachters was dat zij alleen in hun eigen gemeente mochten optreden, en een verdachte niet over de gemeentegrens konden achtervolgen. De districtscommissaris deelde daarom op grote schaal waarschuwingen uit en saneerde de ergste gevallen. In 1836 werd een algehele reorganisatie van de veldwachtersdienst afgekondigd, waarbij gemeenten hun veldwachters konden beoordelen en een vroegere benoeming eventueel herroepen. Op die manier kon de gemeente Gronsveld twee van zijn drie veldwachters en Rijckholt zijn enige veldwachter vervangen. Het gemeentebestuur van Rijckholt overwoog dat "den tegenwoordigen veldwachter Hermans, Jan, niet leesen noch schrijven kan en vervolgens moet worden herropen en vervangen". Ook vond het dat Rijckholt te klein was voor een eigen veldwachter ("uyt 36 huysen bestaad dewelke eene bevolking van 200 zelen bevat") en besloot daarom ook voor deze dienst te gaan samenwerken met Gronsveld.

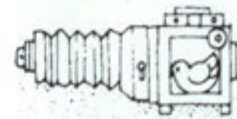
Vanaf eind 1836 moest elke gemeentelijke functionaris van Gronsveld en Rijckholt de eed van trouw afleggen "na dat hem is herinnert geworden dat het decreet van de ewige uytsluyting der leden van de familie van Oranje Nassau van alle magt in Belgenland van de grondwet deelmaekt". Dat gebeurde door het uitspreken van de woorden: "Ik zweer getrouw aan den Koning, gehoorzaamheid aan de grondwet en aan de wetten van het Belgische volk." Drieëneenhalf jaar later op 2 juli 1839 zouden de door koning Willem I afgevaardigde "Commissarissen, belast met het voorloopig bestuur der weder in bezit genomen landstreken in Limburg" de burgemeesters sommen aan alle ambtsdragers van de gemeente, inclusief de burgemeester zelf, Nederlandse eedformulieren uit te delen en deze binnen drie dagen ingevuld en ondertekend weer in te nemen, op straffe van ontslag van de weigeraar.

(wordt vervolgd)

Tekst: Roel Zijlmans

Illustraties: Harry Huveneers

Foto

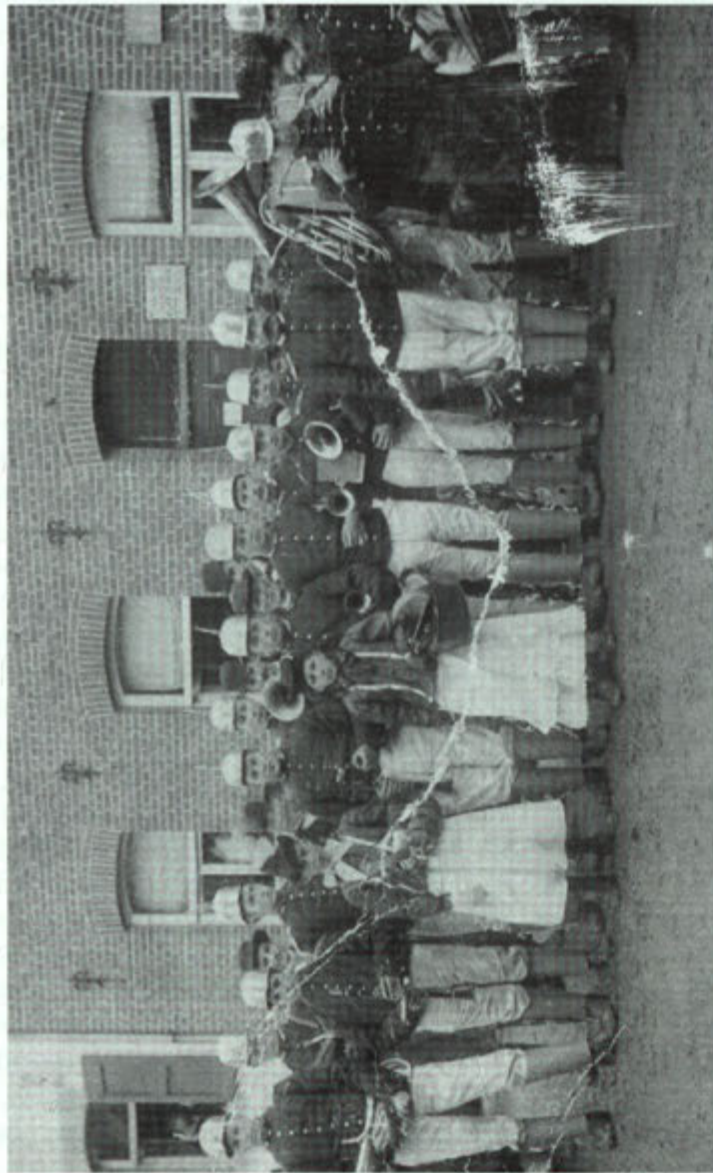
Vanaf boven met de klok mee:

1956. Bèr Halders en Zjêf Gorissen met tractor en "zelfbeender", de eerste machine die niet alleen het koren maaide maar er ook meteen schoven van bond.

Bèr Roosen in het veld.

1912. Boerderij familie Hayen, thans Rijksweg 93.

Bèr Houten en Nêles Sluysmans "iën 't Vroendel".

Reeds in 1904 werd in Gronsveld een carnavalsoptocht georganiseerd, in de volksmond "Kavvalkaad" genoemd. De "verkleide" op de foto zijn leden van de harmonie. Deze foto werd genomen vóór de woning die thans door de familie Van Wel wordt bewoond, Rijksweg 67.
5e van links: Mathieu Martin (geboren in 1887), rechts met bombardon zijn broer Bèr (geboren 1881).

Geziën

Onze vorige achterom ligt aan het "Riékelder Brook", namelijk Carolusweg 16. In de volksmond wordt dit huis nog altijd " 't hoés van Haj en Nelia" genoemd.

Van april 1986 wonen hier Wim Hermens en Fieke Lakmaker. Vanaf het eerste moment hebben zij zich hier op hun gemak gevoeld. Op een kleine verbouwing na, boven werd van drie kleine kamertjes één grote gemaakt, hebben zij niets veranderd. Wim en Fieke kochten de woning van Rinus Bal en Mary Rijk die in de twaalf jaar dat zij in dit huis gewoond hebben het pand flink verbouwden.

Onder andere maakten zij van de veranda een mooie keuken en de kamer, de vroegere koestal, werd hierdoor een stuk groter. Aardige bijkomstigheid is dat men op de kadasterkaart duidelijk kan zien dat de buitenste muur van deze kamer vroeger op de grens stond van de gemeente Rijckholt en de gemeente Gronsveld. Doordat deze kamer grenst aan een wei en een groot raam heeft dat gelijk met de vloer ligt heb je het idee dat de weide bij de kamer hoort.

Dit geeft een onwerkelijk beeld in de kamer, zeker wanneer er ook nog koeien in de wei grazen.

Rond 1840 was hier nog gewoon een weide, zoals we kunnen zien op de kadasterkaart. Aan de arcering kan men echter zien dat er toen al bouwplannen waren. Rond 1842 is deze woning gebouwd door de eigenaar van de grond, de familie Halders. Deze familie behoort tot de oudste families van Rijckholt. De naam komt al voor in de archieven van de schepensbank van Rijckholt van voor 1600. Een zoon van de bouwer, Laurens Halders, getrouwd met een meisje Limpens, betrok dit pand hierna.

De "Aw Trûij" Halders, weduwe van J. Mares, zou de volgende bewoner worden. In 1931 trouwde Haj Goessens met Nelia Purnot. Omdat zij geen geschikte woning konden vinden, konden zij bij Trûij inwonen. Jaren later hebben zij deze voormalige boerderij kunnen kopen. Haj en Nelia kregen vier zoons: Zjêf, Eddy, Piet en Willy. Haj was een bekende persoon in Rijckholt. Hij was meer dan 25 jaar raadslid en wethouder in Gronsveld. Haj en Nelia hielden in de jaren 1950-1960 pension. Van heinde en verre kwamen hun gasten. Laatst nog hadden Wim en Fieke een Hollander aan de deur die als kind hier vaak met zijn ouders geloogd had. Hij wilde het huis nog wel eens zien. Rond 1970 kocht de familie Van de Wiel het huis. Zij zouden maar enkele jaren blijven. In 1974 kochten Rinus Bal en Mary Rijk de woning.

Wim en Fieke genieten nog dagelijks van de rust en het mooie uitzicht. Fieke vertaalt thuis populair-wetenschappelijke boeken uit het Engels. Zij kan hier ongestoord werken. Wim werkt als theoretisch fysicus op de universiteit. De foto is trouwens al gedateerd. De twee dennen op de foto zijn inmiddels gerooid. Fieke en Wim vinden dat hun tuin hierdoor een stuk groter lijkt en er veel mooier uitziet. Ik kan dit alleen maar beamen.

De volgende achterom is heel apart. Ook al is deze voormalige schuur gerenoveerd, het eigen karakter is zonder meer bewaard gebleven.

Tekst en foto: Sjef Caris

De huiszwaluw

Midden 18^e eeuw maakten wetenschappers onder andere afspraken over wetenschappelijke vogelnamen. Het doel hiervan was dat men internationaal en over de diverse landstalen heen van elkaar wist dat men het over dezelfde soort had. Bij de huiszwaluw (*Delichon Urbica*) en de boerenzwaluw (*Hirundo Rustica*) was er vanaf het begin toch verwarring. *Urbica* betekent stad en *rustica* betekent landelijk. Ten tijde van de naamgeving broedden beide soorten zowel in de stad als op het platteland. Ook het feit dat de boerenzwaluw binnenshuis broedt, zal ertoe geleid hebben dat bij de vaststelling van de wetenschappelijke naam de verkeerde keuze gemaakt is. Zo is inmiddels bekend dat tot begin 20^e eeuw de namen van beide zwaluwsoorten regelmatig verwisseld werden. Bij het bestuderen van oude geschriften zullen wetenschappers dus steeds bedacht moeten zijn op deze verwisseling. Vaak kan men dan uit de overige tekst en het veelvuldige gebruik van volksnamen wel achterhalen welke soort bedoeld is. Maar ook dan is voorzichtigheid geboden want ook met veel gebruikte volksnamen zoals Hausschwalbe en Schwalber is meestal de boerenzwaluw bedoeld. Soms is de tekst wat duidelijker, zoals in een geschrift uit 1770 waarin melding gemaakt wordt van de boerenzwaluw omdat deze broedt onder de uitstekende rand der rieten daken aan boerenhuizen. In dit geval betreft het dus de huiszwaluw. Een Duits geschrift uit 1905 maakt aan alle onduidelijkheid een einde door gebruik te maken van de volksnamen Aussere Hausschwalbe voor de huiszwaluw en Innere Hausschwalbe voor de boerenzwaluw. Hebben we deze verwarring ook in het "Groésels" gekend? Het antwoord luidt kort maar krachtig, nee! In het "Groésels" worden tot op de dag van vandaag alle zwaluwsoorten over een kam geschoren. Het zijn en blijven *zjwäolbere*.

In mijn zoektocht naar informatie over de huiszwaluw stuitte ik steeds weer op de boerenzwaluw. Deze blijkt een ontzettend goed onderzochte vogelsoort te zijn. Zo is bekend welke trekroutes ze volgen, in welke Afrikaanse streken ze overwinteren en in welke aantallen. We weten

wat en hoeveel een boerenwaluw eet. Wat dacht u van 50.000 vliegen, muggen en andere insecten per week! Ook is onderzoek gedaan naar de nest- en partnertrouw en onder andere is gebleken dat het mannetje zeer plaatstrouw is. Het vrouwtje is hierin wat minder trouw. Er is zelfs onderzocht of de boerenwaluw een bijdrage levert aan het verspreiden van besmettelijke veeziekten. Gelukkig blijkt dit niet zo te zijn.

Al deze onderzoeken zijn, voor zover mij bekend, aan de huiswaluw voorbij gegaan. Voor wat betreft de West-Europese en vooral de Nederlandse populatie is er wel regelmatig onderzoek gedaan naar de aantalonontwikkelingen en algemeen ringonderzoek en radarobservatie tijdens de vogeltrek hebben enigermate duidelijk gemaakt welke trekroutes gevolgd worden. Vaak staat ringonderzoek aan de basis van de bestudering van het gedrag van een bepaalde vogelsoort. Wellicht is er daarom zoveel van de boerenwaluw bekend en nauwelijks iets van de huiswaluw. De boerenwaluw bouwt immers open nesten die vaak gemakkelijk bereikbaar zijn. Het ringen van nestjongen is dus een koud kunstje en is daarom heel vaak toegepast. De huiswaluw echter bouwt dichte nesten met slechts een heel kleine invliegopening wat het ringen van nestjongen onmogelijk maakt.

De huiswaluw is met zijn 12,5 cm ruim 6 centimeter kleiner dan de boerenwaluw. Dit verschil in grootte wordt vooral veroorzaakt door de kortere, gevorkte staart. Haar bovenzijde is glanzend donkerblauw tot zwart met een witte stuitvlek, de onderzijde is helder wit met inbegrip van kin, keel en poten. De huiswaluw wordt gerekend tot de kolonievogels. Ze leeft en broedt het liefst in groepen. Solitaire nesten komen echter ook regelmatig voor. Zwaluwen zijn zomergasten. De winter brengen ze door in tropisch Afrika. Van de boerenwaluw is bekend dat ze in de overwinteringsgebieden concentraties vormt van soms wel enkele miljoenen vogels. Steeds bevinden deze concentraties zich in laag gelegen natte gebieden, die rijk aan insecten zijn. Aangenomen wordt dat de huiswaluw overwintert in de hoger gelegen, zeer dun bevolkte gebieden. In tegenstelling tot de boerenwaluw heeft de huiswaluw in ieder geval een voorkeur voor hoogte. De boerenwaluw komt niet boven de 1200 meter om te nestelen. De huiswaluw bevolkt ook de bergen tot op een hoogte van ruim 2500 meter. Ook bij het voedsel zoeken en de vogeltrek kiest de huiswaluw voor de hogere regionen. Let hier maar eens op tijdens een mooie zomerse dag. Tuur hoog in de lucht en u zult de huiszwaluwen al jagend op insecten kringetjes zien draaien. Als er met een beetje geluk ook nog boerenzwaluwen op jacht zijn, dan kunt u vaststellen dat deze enkele etages lager vliegen.

Huiswaluw bouwt haar nest, Stationsstraat 77, La Madrileña.

Tweede helft april, begin mei arriveren ze weer in hun geboortestreek en zoeken het nest van vorig jaar weer op of beginnen meteen met de bouw van een nieuw nest. Het nest bouwen ze bij voorkeur onder een witte of crèmekleurige overstekende dakrand en binnen een straal van enkele honderden meters moet er een modderpoel te vinden zijn.

Huiszwaluwen zijn net als boerenzwaluwen metselaars. Met kleine bolletjes natte klei wordt laag voor laag het komvormige nest gemetseld. Afhankelijk van de grootte van het nest zijn hiervoor tussen de 700 en 1500 bolletjes klei nodig. De binnenzijde wordt afgewerkt met pluiz en veertjes. De invliegopening wordt bewust erg smal gemaakt. Op deze wijze voorkomt de huiswaluw dat het nest gekraakt wordt door de sterkere huismus.

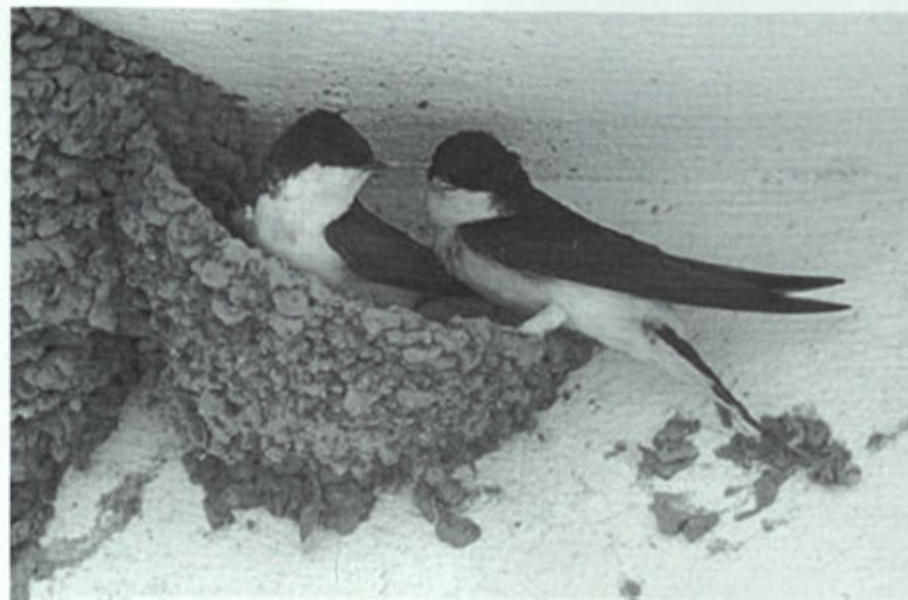
Een paartje huiszwaluwen brengt per jaar 2 à 3 broedsels groot. Per broedsel worden 4 tot 6 glanzend witte eitjes gelegd die 14 tot 16 dagen bebroed worden. Het voeren van de jongen op het nest duurt nog eens 20 dagen. Grote jongen zitten vaak al met de bekjes open in de opening van het nest te wachten op eten. Komt er een vijand te dicht bij het nest, dan wordt deze verjaagd met een straal zwaluwpoep. Na het uitvliegen

zitten de jongen de eerste dagen nog op een richel, draad of dakgoot en bedelen luid kwetterend om voedsel. Spoedig zullen ook zij het luchtruim kiezen en achter hun ouders aan op insectenjacht gaan. Het vrouwtje zit dan alweer te broeden en tegen de tijd dat de jongen van het tweede legsel bedelend om voedsel in de opening van het nest zitten, zijn de oudste jongen al volleerde jagers geworden en helpen dan vaak mee met het grootbrengen van hun jongere broertjes en zusjes.

Het gaat niet goed met de huiszwaluw

Over de huiszwaluw is nog veel onbekend. Wel goed onderzocht zijn de aantalonstapelingen. Onder leiding van SOVON (Stichting Ornithologisch Veldonderzoek Nederland) is er ten behoeve van het samenstellen van een nieuwe Atlas van de Nederlandse Broedvogels vanaf 1998 tot en met 2000 in geheel Nederland uitvoerig geïnventariseerd. Voor de huiszwaluw resulteerde dit in een aantal van 60.000 tot 80.000 paren. Eerder vonden soortgelijke onderzoeken plaats. Tussen 1973 en 1977 werd de Nederlandse broedpopulatie geschat op 450.000 paren. Tellingen van 1988-1993 komen uit op 138.000 paren en tellingen van 1994 tot 1997 tonen nogmaals een daling aan tot 125.000 paren. Voor het Zuid-Limburgse heuvelland is nog bekend dat de daling van de broedpopulatie 2002 ten opzichte van 1990 op 64% (!) becijferd is terwijl vooral de laatste jaren boven de grote rivieren, en dan vooral in de kleigebieden, weer een toename werd vastgesteld van 58%. De warme en vooral droge zomer van 2003 leverde nogmaals een nieuw dieptepunt op. De stand daalde ongeveer 14% ten opzichte van 2002. Huiszwaluwen hadden door de droogte moeite met het vinden van geschikt bouw materiaal voor de nesten. De natte plekken met klei, leem of löss waren veelal opgedroogd. Er waren zwaluwliefhebbers die het zekere voor het onzekere namen en voor de zwaluwen modderpoelen aanlegden. Een voorbeeld dat onze sectie Natuur zeker zal volgen indien de situatie in komende jaren hierom vraagt.

De afname van de populatie ten opzichte van 1977 lijkt enorm, maar is in feite nog veel omvangrijker. In dit kader citeer ik een passage uit de Avifauna van de Nederlandse Provincie Limburg uit 1965, afkomstig van P.A. Hens. Hens was een vooraanstaande amateur-ornitholoog en burgemeester van de gemeente Valkenburg. Overigens is Hens de enige burgemeester die ooit een raadsvergadering onderbrak om overtrekkende kraanvogels te kunnen aanschouwen. Citaat: "De huiszwaluw gaat mijns

inziens vrijwel overal sinds jaren als broedvogel in aantal achteruit. De mening, dat zulks ondermeer moet worden toegeschreven aan het verminderen van nestmateriaal tengevolge van het asfalteren der wegen, kan ik, althans voor Zuid-Limburg, niet delen. Er blijven op veldwegen en akkers nog plaatsen genoeg over waar na regenweer voldoende klei voor het maken van de nesten kan worden verzameld."

In 1965 werd er dus al een achteruitgang geconstateerd!

Het is nog steeds gissen naar de oorzaak van de enorme achteruitgang van het aantal huiszwaluwen. Vele aspecten kunnen een rol spelen. Landschappelijke veranderingen zowel hier als in de trek- en overwinteringsgebieden, luchtverontreiniging, overstekken van daken worden vaak in de broedtijd geschilderd en tegenwoordig veelal in modieuze donkere kleuren, terwijl de voorkeurskleuren van de huiszwaluw juist wit of crème zijn. Voorts is het aannemelijk dat ook de voedselsituatie voor de huiszwaluw is verslechterd, gelet op de landbouwkundige ontwikkelingen in de afgelopen decennia. Maar ook de intolerantie van de mens speelt een niet onbelangrijke rol. Sommige huisbewoners verwijderen helaas nog steeds de nesten vanwege vermeende overlast. Daarmee beroven ze zichzelf van een perfecte verdelger van insecten zoals vliegende mieren en steekmuggen, om er maar een paar te noemen. Men weet niet dat de huiszwaluw als beschermde vogel niet alleen bescherming geniet in de Vogelwet maar deze wet verbiedt ook het verstoren

van nesten van beschermde vogels, zoals het wegnemen, vernielen of opzettelijk verontrusten.

Bij het verschijnen van dit artikel is het broedseizoen 2004 ten einde. Uit de inmiddels bij het SOVON binnengekomen gegevens wordt voorzichtig geconcludeerd dat er landelijk een zeer lichte stijging van 1,6% te zien is. De positieve's onder ons zullen stellen dat de afname is gestopt, terwijl de negatief ingestelden zullen zeggen dat de stand blijvend laag is. Overigens vertoont Zuid-Limburg wederom een afwijkend beeld, dit maal ten goede. Er is een stijging vastgesteld van meer dan 10%!

De populatie in Gronsveld en Rijckholt

In 2003 is door Mathieu Caris en Hub Wolfs, de senioren van onze sectie Natuur, een beperkte inventarisatie van de huiszwaluw uitgevoerd. In totaal werden in Gronsveld en Rijckholt 14 bewoonde nesten geteld. Dit jaar ziet de situatie er totaal anders uit. Eind juli ben ik op zoek gegaan naar mogelijke broedlocaties en niet zonder succes. Het vermoeden was al gerezen dat er weer van een toename sprake zou zijn, want er werden gedurende het voorjaar steeds meer huiszwaluwen gezien. Toch was ik aangenaam verrast bij het zien van zoveel bewoonde nesten. In Rijckholt telde ik er maar liefst 22 en 1 nest in aanbouw. In Gronsveld bleef de teller steken op 12 bewoonde nesten en 1 nest in aanbouw. In totaal dus 34 bewoonde nesten en al veel rondvliegende jongen van het eerste

broedsel. Bovendien heb ik bij veel nesten kunnen vaststellen dat de nestjongen ook al op het punt van uitvliegen stonden zodat er hier en daar zeker nog een derde broedsel zal volgen.

Hierna volgt een overzicht van de aangetroffen nesten per locatie. Ik ben er niet zeker van dat dit overzicht volledig is. Mocht u uw adres hierbij niet aantreffen, en u weet zeker dat de huiszwaluw bij u thuis gebroed heeft, laat mij dat dan even weten. Alleen zo krijg ik het overzicht compleet en kan ik de tellers van het SOVON weer een beetje blijer maken.

Rijckholt

Naam	adres	aantal nesten	kleur muur/overschot
Nulens	Rijksweg 204	3	steen / wit
Cools	Rijksweg 210	5	steen / wit
Brouwer-Sluijter	Rijksweg 197	4	wit / wit
Hochstenbach-Hessels	Rijksweg 199	1	steen / wit
Vollebregt	Rijksweg 220	1	wit / groen
Tillie-Lion	Rijksweg 205	1	steen / wit
Reiters	Rijksweg 228	2	steen / wit
Meijerink	Steenstraat 1	2	wit / wit
Van der Meer	Kasteel Rijckholt	3	wit / grijs

Gronsveld

Dassen	Rijksweg 12	1	wit / l.bruin
Huits	Rijksweg 25	3	steen / wit
Pinckaers	Rijksweg 61	2	wit / d.bruin
Goessens	Rijksweg 164	4	wit / wit
La Madrileña	Stationsstraat 77	1	steen / wit
Hollewand	Stationsstraat 71	1	wit / wit

Uit bovenstaande tabel blijkt duidelijk dat de huiszwaluw een voorkeur heeft voor de kleur wit. Wit biedt zoals bekend de meeste verkoeling en heeft waarschijnlijk daarom de voorkeur. Wat ook nog opvalt is dat in Rijckholt aan de Rijksweg-Zuid de hoogste concentratie voorkomt. De breedte van de Rijksweg inclusief trottoirs is hier op zijn smalst en wellicht zijn de gevels daardoor een beetje koeler dan elders. Koelte lijkt dus een belangrijk aspect bij de nestkeuzeplaats te zijn.

Ook moet er, het is al eerder genoemd, natte klei of modder in de directe

Twee kunstnests, Steenstraat 1, Meijerink.

nabijheid aanwezig zijn. Zo heb ik dit voorjaar meerdere keren kunnen zien dat er enkele tientallen huiszwaluwen voortdurend modderballetjes bij de veedrinkbak in het weiland van Roosen aan de Voerenweg/Romboutsweg ophaalden. Aan enkele nests (bijv. Rijksweg 210, Rijckholt) is goed te zien dat de zwaluwen tijdelijk een tekort hadden aan geschikte modder. In de plaats daarvan gebruikten ze koemest. Enkele zwaluwen hebben helemaal niet hoeven te bouwen en toch een geschikt onderkomen gevonden. Zo heeft de familie Meijerink, Steenstraat 1 in Rijckholt, 15 jaar geleden 2 kunstnests opgehangen. En al die 15 jaar waren beide nests bewoond! Eens in de twee jaar worden deze kunstnests schoongemaakt en dan zijn ze weer gereed voor enkele volgende generaties jonge huiszwaluwen. Op aandringen van de Vogelbescherming heeft de fabrikant van deze kunstnests de ingang extra groot gemaakt om zo doende de zwaluwen te stimuleren toch nog een beetje te metselen. De huiszwaluw mag namelijk niet het vermogen verliezen om zelf een nest te metselen. Wat bij deze kunstnests opvalt, is dat de zwaluwen de nest-ingang niet met klei verkleind hebben.

Bij de familie Sleijpen, ook Steenstraat in Rijckholt, hangen 3 kunstnests en bij Boon aan de Kampweg (Vëus Houben) hangen 5 kunstnests.

Hier jammer genoeg geen broedende huiszwaluwen. Wellicht is op beide locaties het dakoverschot te kort en heeft de wind te veel vrij spel ten opzichte van de invliegopening. Dit lijkt me op te lossen door het bevestigen van een extra plank aan de voorzijde van het dakoverschot. De wind blaast dan niet meer in de nestopening. Het proberen waard!

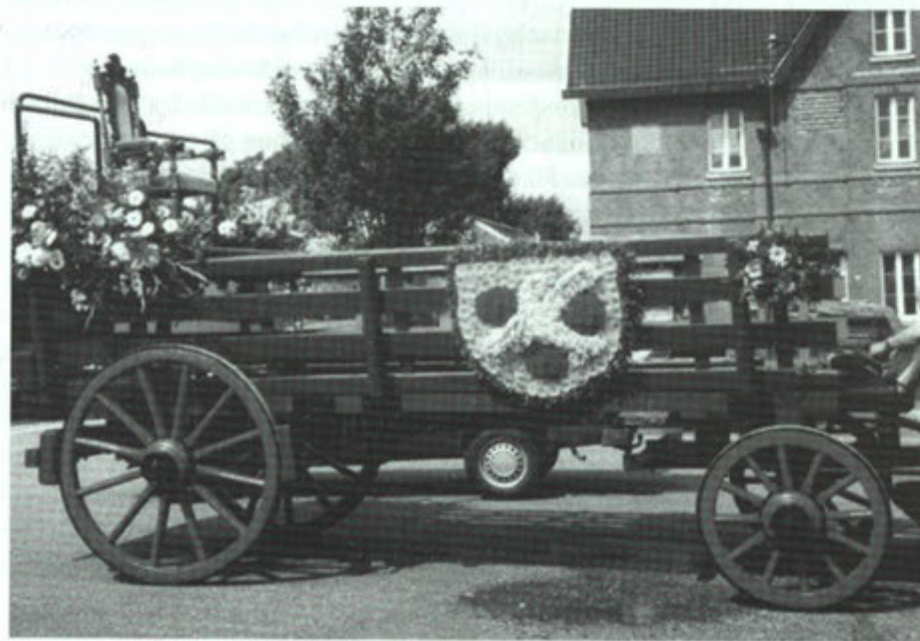
Eind september, begin oktober is het weer zover. Het broedseizoen is voorbij en de huiszwaluwen maken zich op voor een verre reis naar tropisch Afrika om daar te overwinteren. Ze trekken vooral 's nachts. Gedurende de nacht is het veel veiliger voor hen. Overdag lopen ze het gevaar gevangen te worden door boomvalken en in Zuid-Europa en Noord-Afrika door sakervalken en lannervalken, allemaal gespecialiseerde zwaluwjagers. De boomvalk trekt zelfs vanuit Europa met de zwaluwen mee naar de overwinteringsgebieden. Sinds het gebruik van radar is veel meer duidelijkheid verkregen over het trekgedrag van vogels. Met name is duidelijk geworden dat veel vogels vooral 's nachts vliegen. Vóór het gebruik van radar was men bij het vaststellen van trekgedrag aangewezen op incidentele waarnemingen. In dit kader en tot slot is het aardig nog een korte anekdote van burgemeester Hens te citeren.

“Op 12 oktober 1960 na een nachtelijke storm uit het N.W. en storm en regen overdag vlogen in de namiddag ca. 30 huiszwaluwen door een ventilatieklep boven de balkondeur van een slaapkamer van het Hotel Berg en Dal te Valkenburg naar binnen. Later kwamen er nog meer en steeg het totale aantal tot ca. 50 stuks. De eigenaar van het hotel heeft, nadat het reeds donker was, de balkondeur geopend om de vogels de volgende dag de gelegenheid te geven tijdig te vertrekken. Zij hebben evenwel de dag niet afgewacht en vlogen, nadat de storm was gaan liggen, alle in het donker weg.”

Tekst en foto's: Hub. Reumers

De Kuüningênewäoge

Nog even nagenieten. "De Kuüningênewäoge ês vêrdig vuur de groete Broonk". Dit waren de slotwoorden van mijn vorige artikel. De "Groete Broonk" is voorbij, maar de herinnering is onuitwisbaar. Op de met veel zorg gerestaureerde oogstwagen werd koningin Gina Hayen met haar hofdames door de straten van Gronsveld en Rijckholt gereden. Het was een fantastische Bronk en het sluitstuk, het koningmeisteken, was perfect. Met trots tonen we u een foto van de fraai versierde wagen.

(Foto: William Vaessens).

Wat maog 't zien?

Het voorwerp in het vorige nummer is een apparaat om snijbonen in de lengterichting te snijden. In de vorige eeuw was dit enige tijd gangbaar. Naderhand ging men de bonen in schuine richting snijden.

Deze keer ontvingen we gelukkig weer enkele reacties. Het correcte antwoord werd niet gegeven, maar mijn zus Marie-Louise zat met "rauwkostsnijder" het dichtst in de buurt. Ze ontvangt van onze sectie een toepasselijke attentie.

We hebben weer een nieuw te raden voorwerp. U kunt schriftelijk reageren. Adres: Rijksweg 57, 6247 AB Gronsveld. Doen!

John van de Weerdt

Kên d'r hön nog

Bèr Dassen

Bèr (Franciscus Joseph Hubertus) Dassen of, zoals hij als kind werd genoemd, de Witte van Fréns, werd geboren in Gronsveld op 29 november 1906. Hij was de op een na jongste van de acht kinderen van Franciscus Hubertus (Fréns) Dassen (geb. 28 januari 1870) en Maria Philomena (Mien) Pleumeeckers (geb. 10 augustus 1869). De andere kinderen waren: Nêt, Tien (jong gestorven), Marie, Tien, Nikkela, Wis en Zjêf.

Zijn ouders hadden een boerderij en café aan de Trichterweg, nu kwekerij Jennissen. Al tijdens zijn schooltijd moest Bèr flink aanpakken op de boerderij. Toen bleek al dat hij barstte van de energie. Ondanks zijn drukke agenda, de school en het werken op de boerderij, zat hij toch nog vol streken die zijn moeder, Mem zoals ze genoemd werd, vaak niet kon waarderen. Zo gebeurde het eens dat ze een grote ketel soep zonder deksel op de vloer had gezet om af te koelen. Bèrke kwam op het idee

1924. Bij de vrachtauto van Mathieu Pinckaers. Rechts op de achtergrond het huis van Mathieu Pinckaers, thans Rijksweg 61.

V.l.n.r. Nikkela Dassen, Bèr, Zjozêf Pinckaers, Mathieu Pinckaers.

om de geit mee in de keuken te nemen om te zien of ze van soep hield. De geit stapte, nadat ze aan de soep had geroken, met haar modderige poten in de pan waardoor de soep bedorven was en de geit haar poten verbrandde. Mem, heel boos, nam de steelpan en gaf Bèrke een flinke mep waardoor de houten steel brak en de pan door de keuken kletterde. Het zal wel een oude steel zijn geweest. Voor Nieuwjaar werd door Mem, zoals overal in het dorp, een flinke partij wafels gebakken. Ze had een heel goed recept en de wafels waren altijd verrukkelijk. Dat vond Bèrke ook. De wafels werden echter meteen na het bakken naar de kelder gebracht om pas op nieuwjaarsdag op tafel te komen. Bèrke kon zo lang niet wachten en liet zich met behulp van zijn broer Nikkela in het keldergat zakken, waarna een groot deel van de wafels via het keldergat verdween en door de broertjes werden opgegeten. Op nieuwjaarsdag werd de wafelroof pas ontdekt en het nieuwe jaar zou voor de broertjes geen vrolijk begin hebben.

Na zijn lagere schooltijd werkte Bèr enkele jaren bij burgemeester Spauwen. Begin jaren '20 ging hij in dienst bij Mathieu Pinckaers die handelde in meel, veevoeders en kunstmest. Zijn broer Nikkela werkte daar ook. De kracht en energie van Bèr kwamen hem hier goed van pas. De zakken meel en kunstmest werden veelal per schip in Maastricht aangevoerd aan de binnenhaven, het Bassin. Daar moest Bèr de zakken

van 80 en 100 kg via een ladder uit het ruim dragen en op de auto laden. Daarna ging het naar Gronsveld, naar het magazijn van Pinckaers of rechtstreeks naar de boer, waar het meestal via een trapje naar de zolder moest worden gebracht. Er moest dan nog flink tempo worden gemaakt want het schip moest leeg en mocht niet te lang in het bassin liggen omdat er dan extra liggeld moest worden betaald. Ondanks deze zware werkweek, toen nog zes dagen, blonk Bèr op zondag uit op het voetbalveld. Eerst een paar jaar bij G.S.V., waar hij door een scout van M.V.V. werd opgemerkt. Bèr werd met nog enkele andere G.S.V.-ers uitverkozen om bij M.V.V. te gaan voetballen. Dat waren onder andere Bèr Doyen (van Graatsje), Zjêf Reintjens en Nandus Partouns uit Eijdsen. Beroemd werden de inworpen van Bèr. Hij gooide de zware leren bal wel 40 m ver. Vooral op de vijandelijke helft waren zijn inworpen zeer gevreesd. Zag Bèr bijvoorbeeld Zjêf Reintjens ergens voor het doel vrij staan dan riep hij: "Zjêf!" en die wist dan dat hij enkele seconden later de bal panklaar op zijn hoofd of schoen kreeg en maar hoefde in te tikken. De "boer" uit Gronsveld, zoals hij bij M.V.V. werd genoemd, haalde bijna wekelijks de krant, niet alleen vanwege zijn inworpen maar ook zijn inzet, balcontrole en uithoudingsvermogen werden geroemd. Bèr speelde ook in het Limburgs elftal en werd zelfs geselecteerd

1928. G.S.V.-M.V.V.: 4-4

Achterste rij v.l.n.r. Zjêf Hayen, Zjulke Hayen, Bèr Doyen (van Graatsje), Zjêng Jacobs (van d'n Haos), Wilhelmus, Bèr Spauwen, T. Thomma, Satijn, Zjêng Scheepers (van Yngelke), Ernest Jennissen.

Voorste rij: Pieke Waber, Bèr, Zjêf Reintjens, Bèr Reintjens, Pasmans.

1927. Grote Bronk. V.r.n.l. Bèr, Zjeng Broers (de Sjef), Vic Jaspars.

29 augustus 1933. Bruiloft van Bèr en Berb. Rechts van het bruidspaar Giéleske Jaspars en Nêle Schrijnemaekers, ouders van de bruid. Links: Mien Pleumeekers en Fréns Dassen, ouders van de bruidegom.

1938. Sjël Bouchoms en Bèr bij zijn eerste vrachtauto

voor het Zuid-Nederlands elftal, wat natuurlijk een hele eer was. De uitwedstrijden met M.V.V. naar onder andere Breda en Den Bosch waren echter tijdrovend. Men zat vaak uren in de bus. Dus net als een werkdag om zes uur op, dan de vroegmis van half zeven. Na de mis stond de taxi, die hem naar Maastricht bracht, klaar bij de kerk. De bus stond aan de Hoogbrugstraat waar Bèr een broodje overhandigd kreeg en de bus meteen vertrok. Het was meestal in de late avond als hij weer thuis kwam om de volgende morgen om zes uur, of nog vroeger, aan een nieuwe zesdaagse werkweek te beginnen.

In 1928 werd Bèr verliefd op Berb Jaspars en zij trouwden op 29 augustus 1933. Zij gingen wonen bij Zjang Lebens, thans Rijksweg 107 en later in het huis waar nu Jean Houten woont, Rijksweg 114. Hier begon Berb haar schoenenwinkel. In 1934 werd hun eerste dochter Corry geboren en nu wilde Bèr op zondag wat meer bij zijn familie zijn. Hij ruilde M.V.V. voor de club van de Staatsmijn Emma die een klasse lager speelde en hij dus niet zo ver van huis hoefde te voetballen. Toen Emma echter promoveerde en ook in de hoogste afdeling ging spelen hield Bèr het voor gezien. Wel speelde hij nog jaren met veel plezier bij G.S.V. Intussen groeide het gezin gestaag. Na Corry (1934) kwamen Mène (1935), Rina (1936), Mieke (1937), Gidia (1939), Ini (1940), Jo (1941) en Loes (1942). In 1938 had Bèr de vrachtauto van Bèr van de Boorn overgenomen en was nu zelfstandig transporteur geworden. Naast de transporten voor Mathieu Pinckaers vervoerde hij paardenmest naar champignonkweke-

1939. Mobilisatie. Staande 3e van rechts: Bèr.

1946. Grote Bronk. V.l.n.r. Zjèun Bochoms, koning Bèr Spronck, Bèr Goessens (van Zjèng van Èudem), Bèr, Nikkela Goessen, Bèr Mingels.

1946. Bèr met v.l.n.r.
Loes, Bèr Jaspars en Jo
op de scooter van noonk
Sjarel.

rijen. Toen in 1938 de moeder van Berb, Nèle Schrijnemaekers, overleed, verhuisde het gezin naar het ouderlijk huis van Berb, thans Rijksweg 77. De vader van Berb, Giéleske, bleef tot zijn dood in 1940 bij hen inwonen en Berbs broer Sjarel zijn hele leven.

Het was 1939, de crisis was op zijn hoogtepunt en er was maar weinig te vervoeren. De oorlogsdreiging werd voelbaar, Nederland mobiliseerde en Bèr moest zijn gezin verlaten om het vaderland te helpen verdedigen. Eerst werd hij in het oosten van het land gedetacheerd waardoor hij weinig thuis kon komen. Later lukte het hem, door met iemand te ruilen, om overgeplaatst te worden naar Maastricht. Na de inval van de Duitsers in mei 1940 en de bezetting van Maastricht werd Bèr, net als alle gevangen genomen Nederlandse militairen, naar Duitsland gedeporteerd. Grote onzekerheid voor Berb en de kinderen want het duurde bijna een maand voor ze hoorden dat hij in Duitsland zat. Na ruim zes weken werd

hij vrij gelaten en kon hij naar huis: moe, vermagerd maar heel gelukkig. Aan het eind van de oorlog die voor ons dorp, behalve gebrek aan vrijwel alles, gelukkig niet al te dramatisch was verlopen, werd het voor Berb toch nog even spannend. De Duitsers, bezig met een chaotische terugtocht, maakten halt voor de winkel van Berb omdat ze water nodig hadden voor een rupsvoertuig waarvan de motor warm was gelopen. Nadat Berb hun een emmer water had gebracht kwam er plotseling een Duitse soldaat, die dronken bleek, met een getrokken pistool op Berb af. Gelukkig werd hij door zijn commandant ontwapend zodat Berb met de schrik vrij kwam. Later bleek dat deze groep het café van Lies Wassenaar in Rijkholt had geplunderd en de jenever die men daar gevonden had, kennelijk soldaat had gemaakt. Toen kwamen de Amerikanen en was de oorlog voor Gronsveld eindelijk voorbij. De vrachtauto van Bèr

1953. Koningmeisteken. In de deuropening v.l.n.r.
Burgemeester Smeets, koning Lor Doyen, Bèr.

1935. Op de pléj. V.l.n.r. achterste rij: Liza Jaspars, Sjarel Jaspars, Berb. Middelste rij: Maj Roosen (Jaspars), Nèle Schrijnemaekers (Jaspars), Bèr. Voor: Lientje Jaspars, Mariët Manderveld, Corry.

1944. V.l.n.r. staande Mène, Corry, Rina. Zittend: Bèr, Jo, Ini, Gidia, Mieke, Berb, Loes.

die door de Duitsers in beslag was genomen, werd terug gevonden in de buurt van Enschede. Een familielid van de vrouw van Bèr Mommers, dat in de buurt woonde, had de auto met de naam "Bèr Dassen Gronsveld" in een sloot zien liggen en vervolgens haar familie in Gronsveld gebeld. De auto bleek naderhand helaas onbruikbaar en er werd een nieuwe gekocht.

In de jaren die volgden nam de bedrijvigheid gestadig toe. Belangrijkste werkzaamheden werden: fruit ophalen bij de boer voor de Coöperatieve Veiling in Gronsveld en melk ophalen voor de melkerij in Eckelrade en later in Maastricht. De fruitkisten, toen nog 25 of 30 kg, moesten met de hand op- en afgeladen worden. Veel fruit moest, nadat het geveild was, weer worden opgeladen om in de koelcellen van de firma Zut te worden opgestapeld. Het waren lange dagen, van zes uur 's morgens tot soms tien uur 's avonds. Ook werd 's morgens de melk opgehaald bij de boeren in Oost-Maarland, Rijckholt en Gronsveld en al voor tien uur 's morgens afgeleverd bij de melkerij. De zaken gingen steeds beter en de ene na de andere vrachtauto werd aangeschaft. Zijn dochter Mène haalde het vrachtwagenrijbewijs en later werden er meer chauffeurs in dienst genomen. Berb had nog haar schoenenwinkel en in de zomer ook nog pension voor de Hollandse toeristen die Zuid-Limburg ontdekten. In 1956, hij had nu toch veel hulp, begon Bèr ook nog een autorijschool. Met succes overigens. Heel veel jonge mensen, en niet alleen uit Gronsveld en Rijckholt, haalden bij Bèr het fel begeerde papiertje.

Toen in 1956 de pastoor in de kerk een oproep deed om kinderen van een tehuis voor een vakantie in het gezin op te nemen, waren Berb en Bèr meteen bereid: "Waar plaats is voor acht kinderen, is er ook plaats voor negen." Zo kwam de tweejarige Anita Veraart in huize Dassen terecht en na enkele vakanties werd er door Berb en Bèr, met goedvinden van alle kinderen, besloten om Anita voorgoed in het gezin op te nemen. Ze werd als hun eigen kind beschouwd en ze bleef er wonen tot haar huwelijk.

Bèr deed ook veel voor de verkennerij, de harmonie en de voetbalclub. Er werd nooit vergeefs een beroep op hem gedaan. Zo werden de verkenners iedere zomer met hun hele hebben en houden naar hun kampplaats gebracht en een week later weer opgehaald.

Intussen was hun huis met zoveel kinderen, personeel, winkel, vriendjes en wat al niet meer, werkelijk de zoete inval. Als het flink vroor had Bèr er het grootste plezier in om de steile helling naar hun binnenplaats urenlang met water te besproeien, waardoor er een geweldige glijbaan ontstond. Aan het eind van de glijbaan werden er tegen het huis grote

Bij het wagenpark in 1950. V.l.n.r. Sjêl Bouchoms, Mieke, Ini, Bèr.

Het wagenpark in 1964, inclusief lesauto's.

balen stro gezet om ongelukken te voorkomen. Alle kinderen uit de buurt kwamen "kejje", terwijl Bèr met zijn bolknak in de mond glunderend stond te kijken.

Bèr nam nu vaker de tijd voor de leuke dingen van het leven: op zomerse zondagen met de kinderen of vrienden wandelen door het bos en dan een terrasje opzoeken bijvoorbeeld. Ook vond hij het heerlijk om met zijn allen naar Köbbes bij de Maas te wandelen om daar met de roeiboot te worden overgezet en dan bij Slavante wat te gaan drinken. Op oudere leeftijd leerde hij nog zwemmen en ging twee keer in de week om half zeven 's morgens samen met Geel Luyten en kapper Aerts uit Heer naar het zwembad om baantjes te trekken. Bèr ging graag op vakantie. Hij ging twee keer met de bus naar Rome, toen een hele onderneming. De bus deed daar in die tijd vier dagen over, enkele reis. In 1950 met het genootschap van de Heilige Familie en in 1954 met de verkennerij. Ook ging hij graag naar de Belgische kust waar hij uren langs het strand kon lopen.

De schutterij had een bijzondere plaats in zijn hart. Al heel jong ging hij mee als grenedeer. Toen in 1946 Bèr Spronck koning werd, was er een probleem. Het was gebruikelijk dat de oude koning de adjudant werd van de nieuwe. Omdat Wackers de laatste was die de vogel had afgeschoten (1939) en in 1943 overleden was, werd besloten om van de plaats van adjudant van de koning een nieuwe officiersfunctie te maken. Bèr zag zijn kans schoon en verwierf de plaats voor fl. 370,-, een flink bedrag in die tijd. Met trots, maar vooral met veel toewijding heeft hij deze plaats bekleed tot zijn dood. In zijn bestuursfunctie was hij overigens conservatiever dan in zijn familie- en zakenleven getuige zijn uitspraak: "Als er iets veranderd had moeten worden, hadden onze voorouders dat wel gedaan." In 1980 werd hem door koning Haj Goessen de medaille voor 60 jaar lidmaatschap opgespeld.

In 1983 vierden Bèr en Berb hun gouden bruiloft, wat een onvergetelijke gebeurtenis werd.

Nadat de kinderen het huis uit waren, werd het grote huis echt te groot voor Bèr en Berb alleen en in 1986 werd besloten te verhuizen naar de pas gebouwde bejaardenwoningen vlak achter hun huis aan de Vroendalsweg. Bèr vond het verschrikkelijk om het huis waaraan hij zoveel dierbare herinneringen had, te moeten verlaten. De eerste weken in zijn nieuwe woning was hij niet te genieten. Na wat gesprekken met zijn kinderen bleek wat hem dwars zat: "Ik kan hier nooit meer alle kinderen en kleinkinderen samen ontvangen als ma of ik jarig zijn of als

1980. 60 jaar bij de schutterij.

29 augustus 1983. 50 jaar getrouwd. Voor de Oranjerie van kasteel Gronsveld. V.l.n.r. staande: Mieke, Jo, Ini, Corry, Gidia, Rina. Zittend: Loes, Bèr, Berb, Mène, Anita.

1985. 40 jaar S.C.G.

er iets te doen is zoals Bronk, Kerstmis of Nieuwjaar." Op zijn verjaardag, enkele weken later, waren er wel te weinig zitplaatsen maar iedereen was present en Bèr glunderde.

Zijn gezondheid ging zienderogen achteruit. Maar Bèr droeg zijn ziekte manmoedig zoals ook vroeger de zware zakken: zonder te klagen. Hij stierf op 12 februari 1988 rustig temidden van zijn vrouw en kinderen en liet een heel grote leegte achter in huize Dassen.

Berb stierf 14 jaar later, twee maanden voor haar honderdste verjaardag.

Jo Dassen
Wallie van de Weerd

Foto's: familie Dassen en archief Grueles

Rectificaties en aanvullingen

Bij de foto op pagina 60 uit het vorige nummer.

De onbekende dame (3^e van rechts) is Elza Charpentier (Soudant) uit Eijsden. Ze overleed op 26 januari 2004.

Ine Goessen (2^e van rechts) is getrouwd met Albert Lamberix.

Copyright Stichting Grueles.

Secretariaat: Rijksweg 92, 6247 AK Gronsveld. tel. 043 - 4083296.

Abonnementen-administratie: Rijksweg 86 A, 6247 AK Gronsveld. tel. 043 - 4081662.

U kunt zich abonneren op ons tijdschrift door € 11 over te maken op Rabobank Gronsveld, rek.nr. 11.75.15.000 of Postbank 25 35 375 t.n.v. Stichting Grueles. Losse nummers € 3,50.

